

ОСНОВЕН ПРОЕКТ

ЗА КОНЗЕРВАЦИЈА И РЕСТАВРАЦИЈА НА КУЛА 1 НА АРХЕОЛОШКИОТ ЛОКАЛИТЕТ “КАЛЕ - СТРЕЗОВ ГРАД” С.ЧЕЛЕВЕЦ, ДЕМИР КАПИЈА

СОДРЖИНА

1. ДОКАЗИ ЗА КОНЗЕРВАТОРСКО ПРОЕКТИРАЊЕ
2. РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЧКИТЕ РАБОТИ

ПРОЕКТ НА ПОСТОЈНА СОСТОЈБА

1. ТЕХНИЧКА ПРОЦЕНКА
2. ТЕХНИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА
3. ФОТОДОКУМЕНТАЦИЈА

ПРОЕКТНА ПРОГРАМА

ПРОЕКТ НА ЗАШТИТНА ИНТЕРВЕНЦИЈА

1. ОБРАЗЛОЖЕНИЕ НА ПРОЕКТОТ
2. ТЕХНИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА
3. ПРЕДМЕР И ПРОЕКТНА ПРЕСМЕТКА
4. ТЕХНИЧКИ ИЗВЕШТАЈ
5. ДИНАМИКА НА РЕАЛИЗАЦИЈА

РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЧКИ РАБОТИ

НА КУЛА 1 ОД АРХЕОЛОШКИОТ ЛОКАЛИТЕТ КАЛЕ – СТРЕЗОВ ГРАД, с. ЧЕЛЕВЕЦ, ДЕМИР КАПИЈА

Археолошкиот локалитет „Кале – Стрезов Град“ – с. Челевец се наоѓа во внатрешноста на Демиркаписката клисура на масивот Мал Крастavec на вливот од Челевечка река во реката Вардар. Локацијата на која е сместен локалитетот претставува варовничка карпа, што се извишува скоро вертикално и до двеста метри над реката Вардар. На оваа локација според податоците од историските извори и рекогносцирањата на И. Микулчиќ убицирана е тврдината на средновековниот град Просек, детално опишана во историските извори. Имено, средновековниот град Просек, за прв-пат во историските извори се споменува во почетокот на 11 век во корелација со војувањата помеѓу Василиј II и Самуил.

Сектор 1 – Кула.

Кула 1 претставува челна кула на источната предтврдина (цвингер) изградена е на највисокиот и најдоминантниот дел од тврдината на крајниот источен дел, доминирајќи со 10-15 метри над подолната тераса од каде што е најпристапниот пат од југ, исток, како и север до тврдината

На оваа локација откриен е јужниот бедем којшто со прекршување кон север и запад (со одредени отстапувања) го затвора најистакнатиот простор на терасата. Прекршувањата од бедемот го затвораат просторот од југ, исток и север, додека од запад е отворен, што претставува еден вид на отвор или влез во кулата . Пред почетокот на истражувањето просторот беше обраснат со ниска вегетација а сидовите од објектот беа видливи на површина.

Бедемот, а со тоа и сидовите од Кула 1 градени се во техника *incertum* и *emplecton*, и има ширина која варира од 2.00 до 2.20 м. но во најголемиот дел е 2.10 м. Надворешното и ватрешното лице се градени со покрупни камења со зарамнета или откриена страна така што формираат лице. Помеѓу камењата на места се среќаваат вметнати фрагментирани тули и тегули. Камењата се врзани со кал. Внатрешноста помеѓу лицата е исполнето со кал, камења

кои варираат со големината, но најчесто се поситни од оние во лицето, фрагментирана градежна керамика и доста ретко фрагменти на садова и складишна керамика. Каменот е варовник, собиран од околината што изобилува со него, но во рушевинскиот слој најдени се парчиња на камен - бигор – што е несвојствен за овој простор. Кула 1 е фундирана директно врз карпа, ниво на газење е воочено само на мал дел покрај источното лице .

Димензиите на кулата се следните:

должини на:

источното надворешно лице е 5.58 м.;

источното внатрешно лице е 2.53;

северното надворешно лице е 4.85 м.;

северното внатрешно лице е 2.78 м.;

западното лице е 2,64 м.;

најголема сочувана висина на:

источното лице е 0.67 м.;

северното лице е 0.95 м.;

западното 0.95 м.;

м-р Орданче Петров

ПРОЕКТ НА ПОСТОЈНА СОСТОЈБА

ТЕХНИЧКА ПРОЦЕНКА

1. Анализа на состојбата и оштетувањата на сидовите на кула 1

Кула 1

Поради врзивото средство жолтеникава глинеста, сидовите на кулата се во крајна лоша состојба.

Состојба на сидовите кај кула 1:

- *источен сид*, е во лоша состојба. Од сиот сочувани се од еден до два реда на камен, со висина од 0.20 м.

- *западен сид*, во крајна лоша состојба, со голема деструкција на надворешното лице. Сидот е сочуван со еден до два реда камен со висина од 0.20 до 0.30 м, на поедини места неодстасуваат камењата

- *северен сид*, во лоша состојба, со голема деструкција. Од сидот се сочувани два до три реда камен по целата негова должина со висина до 0.30 м.

- *јужен сид*, во кој е сместен и влезот е речиси во иста состојба како и претходните сидови. Сочуван е во висина од 0.30 м.

Состојба на сидовите кај кула 2:

- *југоисточен сид*, во кој е сместен и влезот во кулата е во лоша состојба. Од истиот сочувани се три до четири реда на камен, со сочувана висина до 0.50 м.

- *северозападен сид*, целосно е уништен.

- *североисточен сид*, во крајна лоша состојба, со голема деструкција. Од сидот се сочувани само неколку камења. На поедни места не се сочувани остатоци од сидот.

-*југозападен сид*, исто како и претходниот е во лоша состојба. Од сидот сочувани се само неколку камења. Во северозападниот дел скоро една третина недостасува од сидот.

2. Анализа на применетата техника и технологија

Субструкција

Кулата, односно нејзините сидови се градени без темелна основа, поставени на претходно обработена и изневилирана карпа.

Суперструкција

Суперструкцијата на кула 1 е градена во техника *opus incertum* без нагласени хоризонтални редови, од покрупни, аморфно делкани камења, поврзувани помеѓу себе со жолтеникава глинеста земја. Помеѓу камењата на места се среќаваат вметнати фрагментирани тули и тегули. Јадрото на сидот исполнето е со камен со различна големина но со поголем процент на поситен камен во однос на лицата на сидовите на бедемот, потоа со фрагментирана градежна керамика, многу ретко се среќаваат и фрагменти на садова и складишна керамика а за врзиво средство била користена истата жолта глинеста земја.

3. Физичко-хемиски анализи на употребените материјали

- минеролошко петрографска анализа на градежниот камен кој е употребен во сидовите на кула 1.

Врз основа на минеролошко петрографската анализа на каменот употребен во кулите, констатирано е дека од сите цврсто врзани карпести примероци најдоминантни се темно сивите Варовници кај кој се забележуваат остри рабови што зборува дека се вадени *in situ* од блиската околина на објектот.

4. Технички опис на предвидените интервенции и материјали што ќе бидат користени:

Сите интервенции на сидовите подразбираат постапка која што ќе содржи:

- Отстранување на дерутираниот градежен материјал од лицето и од круништето на сидовите кои се предмет на конзерваторско - реставраторски зафати.
- Чистење и миење на сидовите на површините, кој ќе бидат предмет на конзерваторско реставраторски работи.
- Во конзерваторско - реставраторските зафати ќе биде употребен продолжен малтер, во јадрото и на лицата на сидовите.
- Реконструкција на подното ниво во кула 1.
- Консолидирање и поправка на оштетените фуги со употреба на продолжен малтер со оксидна боја и бреча со доловување на бојата на жолтеникавта глинеста земја.
- Затварање на фугите на сидовите со употреба на продолжен малтер, со оксидна боја и бреча за да се доближи до бојата на жолтеникавта глинеста земја, која била употребена при старата сидарија.

Никола Шентевски

д.и.а. конзерватор-советник

д-р Трајче Нацев

археолог, конзерватор-советник

ТЕХНИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА

- Постојна состојба -

ФОТО ДОКУМЕНТАЦИЈА

- Избор од фотодокументација

Легенди:

1. Панорама на кула 1
2. Панорама на Кула 1 и црква во фаза на истражување
3. Јадрото и внатрешното лице на северниот и источниот сид на кула 1
4. Внатрешно лице на северниот и источниот сид на кула 1
5. Јадрото на сидовите на кула 1
6. Внатрешно лице на северен сид и еден мал сегмент од источен сид на кула
7. Надворешно лице на северен сид на кула 1
8. Дел од надворешно лице на источен сид
9. Сегмент од врзивното средство

Сл.1 Панорама на Кула 1 и дел од јужен бедем, постојна ситуација (снимано со дрон)

Сл. 2 Панорама на Кула 1 и Црква во фаза на истражување (снимено со дрон)

Сл.2 Ядрото и внатрешното лице на северниот и источниот ѕид на кула 1

Сл.3 Внатрешно лице на северниот и источниот ѕид на кула 1

Сл.4 Јадрото на ѕидовите на кула 1

Сл.5 Внатрешно лице на северен ѕид и еден мал сегмент од источен ѕид на кула 1

Сл.6 Надворешно лице на северен ѕид на кула 1

Сл. 7 Дел од надворешно лице на источен ѕид

Сл.8 Сегмент од врзивото средство

ПРОЕКТНА ПРОГРАМА

Целта на овој зафат е превенција од понатамошни деструкции, зачувување на автентичниот изглед на откриените делови на сидовите на кула 1. Конзерваторско реставраторските зафати треба да овозможат безбедна употреба на градбата, со ревитализација на истата, кои ќе допринесат во понатамошна презентација на археолошкиот локалитет Кале – Стрезов Град – Демир Капија.

Овие зафати ќе овозможат зачувување на автентичниот изглед на на кула 1, и ќе спречат понатамошни деструкции од различни фактори.

1. Вид и обем на заштитните интервенции:

- 1.1.Отстранување на дерутираните површини на сидовите од кула 1
- 1.2.Отстранување на дерутираните површини од јадрото на сидовите на кула 1.
- 1.3.Миеење и чистење на површината од отстранетиот дерутиран градежен материјал.
- 1.4.Одвојување на градежниот камен за негова повторна употреба од дерутираните површини.
- 1.5.Надсидувањето да биде изведено во техника *opus incertum*, без нагласени хоризонтални редови, со делкан камен а како врзиво средство да биде користен продолжен малтер.
- 1.6.Консолодирање на зачуваните лица од сидовите од кула 1.
- 1.7.Делумна реконструкција на сидовите на кула 1.
- 1.8.Употреба на продолжен малтер, во јадрото и во лицето на сидовите

1.9.Затварањето на фугите да биде изведено со продолжен малтер, со додаток на бреча, оксидна боја за да се доближи до бојата на жолтеникавата глинеста, која била употребена во старата сидарија.

Изработил

д-р Трајче Нацев

Директор

Горан Ѓорев

ПРОЕКТ НА ЗАШТИТНА ИНТЕРВЕНЦИЈА

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ НА ПРОЕКТОТ

1. Идентификација на односното добро

Археолошкиот локалитет Кале – Стрезов Град е меѓу позначајните археолошки локалитети од средновековниот период во Р.Македонија.

2. Последната и другите заштитни интервенции на односното добро

Конзерваторско реставраторски работи на археолошкиот локалитет Кале – Стрезов Град досега не се вршени.

3. Цел и очекувани резултати

Целта на проектот е заштита од понатамошни деструкции, зачувување и минимална реконструкција на, кула 1. По изведување на конзерваторско – реставраторските интервенции ќе се спречи понатамошното уништување на сидовите на кулите и одбранбениот сид, предизвикани од ерозијата, атмосферската вода и температурните разлики.

1. Конзерваторско - реставраторски зафати на кула 1

1.1. Отстранување на дерутираните површини на сидовите од кула 1

Со оваа активност треба да се отстрани растреситиот градежен материјал од сидовите на кула 1. Доколку се најде на растресити камења, истите се чистат од глината и со продолжен малтер се враќаат во првобитната положба. Целта е да се сочува постоечката состојба без да се нарушат сочуваниите висините по археолошкото истражување односно пред конзерваторско реставраторските зафати.

Важно е да се нагласи дека на овој начин ќе се сопре континуираната деструкција од ерозијата и од атмосферските влијанија.

1.2. Миеење и чистење на површината од отстранетиот дерутиран градежен материјал.

По отстранувањето на растреситиот градежен малтер, ќе се пристапи кон метење, чистење и миеење на позициите каде треба да се изврши надсидување или враќање на претходно извадените растресени камења.

1.3. Надсидување на сидовите на кула 1

Кула 1

Надсидувањето кај сите сидови на кула 1 да биде изведено во техника *opus incertum*, без нагласени хоризонтални редови, со делкан камен а како врзиво средство да биде користен продолжен малтер.

Воедно при зидањето да биде употребен камен од локалитетот

- Надсидувањето кај сите сидови на кулата да биде изведено каскадно, према основниот проект со максимална висина:

Северен сид, со максимална висина од 1.65 во западниот до 2.80 м, во источниот дел на сидот. Надсидувањето да биде каскадно.

Јужен сид, со максимална висина од 2.36 м во источниот дел и 2.20 м во западниот дел. Надсидувањето да биде изведено какскадно.

Источен сид, максимална висина по конзерваторско реставраторските работи 1.00 м.

1.4. Фугирање на лицата на сидовите

Затварањето на фугите кај сите сидови од кула 1, да биде изведено со продолжен малтер, со додаток на бреча и оксидна боја, за да се доближи продолжениот малтер до бојата на жолтеникавата глинеста земја, која била употребена во старата сидарија.

1.6. Фугирање и обработка на круната на сидовите

Фугирањето и обработката на круната на сидовите да биде изведена во цементен малтер со додаток на бреча, оксидна боја и хидромалтер. При фугирањето да се води сметка, кај круната на сидовите, јадрото во централниот дел на сидот да биде неприметно повисоко од лицата на сидовите, со цел да се спречи задржувањето и полесно истекување на атмосферската вода.

Никола Шентевски

д.и.а. конзерватор-советник

д-р Трајче Нацев

археолог, конзерватор-советник

ТЕХНИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА

- ПРОЕКТ НА ЗАШТИТНА ИНТЕРВЕНЦИЈА -

Предмер и проектна пресметка

А. Припремни работи

1. Отстранување дерутирен материјал (камен и малтер), од круната и лицето на сидовите, со припрема за нивна конверзација. Каменот се селектира и складира за повторна употреба, а земјата се насипува во непосредната околина

м2 42.00 X95039.900,00

Б. Конзерваторски работи

2. Подзидување, пломбирање на оштетените делови на лицето на сидовите на кои претходно е отстранет растреситиот материјал. Се зида со камен со иста структура и големина како постојаниот со продолжен малтер 1 :1:6.

М2 8 X 5.500.....44.000,00

3. Вградување на оловна трака со ширина 15 см на лицето на сидовите каде се соединуваат конзервираните и реставрираните партии од сидовите на кулата.

M 26 X 1200 денари.....31.200 ден.

4. Сидање сид (надсидување на постојните сидови)

со две лица, опус incertun со камен со иста
структура и големина како постојаниот, во
продолжен малтер 1: 1:6.

M3 56 X12.500.....700.000,00

5. Фугирање лице на сид од камен

со продолжен малтер 1 :1:6 со
додаток брега и оксидна боја. Фугите
се обработуваат по примерот на постојаните.

M2 36 X 1.90068.400

6. Фугирање, обртаботка на круната

на сидовите со цементен малтер 1:3 со додаток на бреча и хидромалтер.
Со фугирањето треба да се спречи задржувањето
на атмосферската вода на круната на
сидовите.

M2 32 X 1.90060.800

Рекапитулација

А. Припремни работи	39.900 денари
Б. Конзерваторско реставраторски работи	904.400 денари
ВКУПНО.....	937.300 денари
Непредвидени работи 15% од пресметковната сума.....	140.595 денари
СЕ ВКУПНО	1.044.995 денари

Изготвил:

Никола Шентевски

д.и.а. конзерватор - советник

ДИНАМИКА НА РЕАЛИЗАЦИЈА

Работите на непосредна заштита во овој проект ќе се изведуваат во периодот од три месеци (60 работни дена) во 2017 година.

Со оваа динамика на реализација на поединечните предвидени активности во рок од 60 работни дена се предвидува реализирање на Основниот проект за конзервација и реставрација на кула, 1 на археолошкиот локалитет Кале – Стрезов Град, согласно одобрените средства од Министерството за култура за 2017 г. во рамки на Годишната програма за финансирање на проекти од национален интерес во културата за 2017, и доколку бидат исполнети сите услови за непречено одвивање на работите.

Изготвиле:

Никола Шентевски

д.и.а. конзерватор-советник

д-р Трајче Нацев

археолог, конзерватор-советник